

Olans Margit – ”En soldkulla berättar”

- ”Jag sitter här vid köksfönstret och ser ut över Siljan mot bergen”, så började nästan alltid Olans Margits kåserier i tidningen Dalabygden.

En strof som finns med i ett av tidningsurklippen som jag vill återge, lyder så här –” När vi lämnar henne har hon just sjungit en egen melodi och med egen text.

Och bortom sjön är skogen
så vacker och så grön,
och mellan den nån fåbod
som skymtar fram så skön.”

Olans Margit Jönsdotter föddes 1886 och var det yngsta barnet av fyra syskon, tre flickor och en pojke. De kunde ha varit fler men två dog i späda ålder. Familjen bodde i Kulåra, bara ett (litet) stenkast från Siljans strand. Som de allra flesta familjer vid den här tiden försörjde de sig på vad jord och skog kunde ge.

Otaliga är Margits berättelser från sitt liv som vallkulla i fåbodarna på Solleröskogen och många av hennes kåserier i tidningen återkommer till de liv som fördes där. Redan som 12-åring började hon med detta arbete. Hon var fåbodkulla i sitt kära Hølen ända fram till 1963, då hon var 77 år gammal.

Olans Margit

Som så många andra unga flickor for Margit iväg för att försörja sig själv. Margit tog anställning som ”piga” på en gård i byn Almo i Siljansnäs. Där träffade Margit också sin stora kärlek. Det föll sig dock så, att mannen emigrerade till Amerika och då inte Margit fick den hon verkligen ville ha, valde hon att inte ha någon alls. Detta är förklaringen till att Margit levde sitt liv tillsammans med sin bror Ullä (som barn trodde jag att Ullä, Olans Olof Jönsson, och Margit var ett äkta par, men de var syskon som levde tillsammans).

Margit var liten till växten, bara 148 cm. Vi minns henne som en pigg liten gumma med huckle på huvudet. Hon satt vid sitt köksbord vid fönstret och drack sitt kaffe, på fat, skickligt balanserande på tre fingrar och med sockerbiten synlig mellan läpparna. Hon liksom silade kaffet genom sockerbiten.

Margit hade alltid något spännande att berätta eller sjöng någon gammal visa, ofta med många verser. Oss barn tyckte hon dessutom om att berätta lite konstiga skrönor för. Hon kikade i ögonvrån för att se om vi blev rädda. Margit hade verkligen förmågan att berätta fängslande om allt från vardagliga händelser till fåboddkullornas upplevelser vid sina färder.

Margit var mån om att leva efter bondepraktikan och gamla traditioner samtidigt som hon var nyfiken och pigg på nymodigheter. Tidigt på våren, när isen bröt upp på sjön, kontrollerade Margit hur isen betedde sig. Om isen kom in mot land var Margit omedelbart ute för att tacka och ta emot med bugning. Detta betydde nämligen att det skulle bli god skörd för bönderna.

Olans Margit vid köksfönstret

Likaså var Margit en av de första som badade, i den egna "båtstan", på våren. Hon var inte simkunnig, men det var för henne viktigt att så tidigt som möjligt "pröva" Siljan och härda sig. Som barn fick hon lov att hämta en skopa med vatten i sjön, för hennes far skulle kontrollera så att vattnet var varmt nog att bada i. - "Jag tog nära land, där solen hade värmt och vattnet inte var så djupt, si du", sa Margit.

Björn, Margits systersonson, berättade också för mig att hon var en av de första som skaffade moped på Sollerön. Detta var redan i början av 1950-talet – en cykel med s.k. påhängsmotor. När det blev dags att installera vatten och avlopp, var dock Margit lite avog. Hon tyckte inte om att avloppsvattnet skulle gå ut i Siljan. Hon gick så småningom dock med på att dra in vatten och avlopp, men någon toalett, det ville hon inte höra talas om. Den delen skulle man naturligtvis sköta ute.

Radio och telefon var hennes allra bästa kontakter med omvärlden. Margit var otroligt, vad man idag skulle kalla; social. Hon hade lätt för att komma i samspråk med människor och naturligtvis drogs också människor till henne, då hon ägde förmågan att kunna berätta och sjunga. Margit var också mån om att bibehålla kontakter. Detta märker man tydligt när man går tillbaka och läser hennes kåserier i Dalabygden.

Ett av Soldkullans kåserier återges här från Dalabygden, 10 januari 1969, d vs 30 år sedan, som jag tycker speglar en hel del av Margit som person.

”Soldkullan berättar: **Tankeflykt**

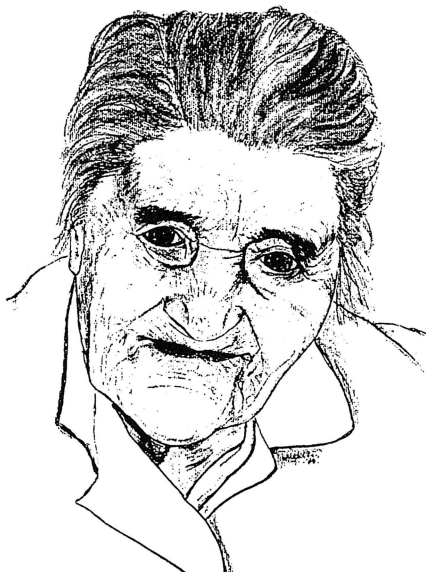
- Jag sitter vid fönstret och tittar ut på fågelbordet, som är fullt av alla sorters hungriga fåglar. Visst vill jag mata dem. Det är nog inte roligt att både frysa och vara hungrig. Jag har både talg och säd och så kan jag köpa fågelfrö av varubussen som kommer var vecka.

En dag hoppade en harpalt över vägen ner mot sjön. Jag önskade att han skulle få leva sitt liv i fred och inte jagas av hänsynslösa skyttar. Så glider min blick ut på sjön och den fina isen. För många år sedan tog man skridskorna och gick ner och satte på sig dem och åkte ut tillsammans med många kamrater och alla hade lika trevligt. Nu har de så mycket annat som skall kosta pengar, så man ser inte så många skridskoåkare på sjön. Självtvågar man inte annat än åka i tankarna. Så glider tankarna iväg.

Det kom ibland någon vandrare över sjön vintertid. Det var inte alla gånger luffare, någon som ville ha nattlogi. Det var nog frågan om man tordes lova in dem, när karlarna var i skogen. Det var en kväll det kom en sådan sent. Mor vågade inte släppa in honom. Då gick han till granngården och grannasmor släppte in honom. Hon hade ju gamla farfar som låg i en säng. Han må då se att jag har en karl i stugan, tänkte hon. Men när hon gick och lade sig tog hon yxan till sängen. Så hon tänkte nog, kommer han, så kommer jag att drämma till med yxan. Men hon behövde inte begagna yxan. Mannen var nog glad att han fick komma under tak och fick sova gott i värmen.

En annan gång var det en luffare som for och bröt sig in i fåbodstugorna både i Mångberg och Holen och Björka. Det var på höstkanten. Några unga pojkar som var kvar i Björka såg honom och började jaga honom. De hann i fatt honom i en lada inom Siljansnäsområdet. Där hade han bössan bredvid sig. Men en av pojkarna kastade sig över honom, så att han hann inte göra något motstånd. Pojkarna kände säkert sig stolta, när de kom till Sollerön och fick överlämna honom till länsmannen. När myndigheterna skulle följa honom till fängelset i Falun hoppade han av tåget och bröt ena benet. När grannasmor fick höra det så utbrast hon; men då skulle de inte sätta ihop benet mer åt honom. Och gör de det, så skulle de sätta ihop det bakfram. Det var grannasmors åsikt det. Men det skulle nog ha varit bra vidlyftigt att få fatt i en sån, om man skulle gått efter spåren. Det bästa är nog om man slipper farligt främmande.”

Olans Margit Jönsson blev 92 år gammal. Hon vårdades de sista åren på Mora lasarett. På lasarettet spred hon värme och glädje runt sin person. Vi har tidigare läst: ”Det skockar sig av folk kring Olans Margit på avd. 8 på Mora lasarett. Det är patienter, biträden och besökare, som lyssnar när Olans Margit berättar från gamla tider. En av besökarna ber henne sjunga, och Margit är inte nödbedd. Med en sällsynt klar stämma sjunger den 90-åriga Olans Margit från Kulåra en ca 20 verser lång visa utan att staka sig –”. (ur Sool-Öen 1976).

Teckning ritad av Iris Hedman, Orsa. Iris arbetade på Mora Lasarett som vårdbiträde och ritade av Margit, som var patient fram till sin bortgång 1978.

•Eivor Göstas från Gesunda, som också var en av dem som skötte Margit de sista åren, fick teckningen då avdelningen lades ner 1994. Senare då Eivor hörde att släktingar till Margit hade flyttat in och rustat gården i Mångbergs-Holen beslöt Eivor överlämna teckningen till Siv, som är syskonbarnbarn till Margit. Nu har Margit kommit hem till sitt kära Holen igen och som Eivor uttryckte det: - ”Nog ser Margit mycket gladare ut på väggen hos Siv i Holen än hemma hos mig”.

Sara Markus-Jansson